

SRBIJA U PROCESIMA EVROATLANTSKIH INTEGRACIJA – IZMEĐU TRAUMATIČNOG ISKUSTVA I REAL-POLITIČKE NUŽNOSTI¹

Apstrakt: Tekst predstavlja nacrt autorkinog individualnog istraživačkog projekta na kojem će raditi u narednom petogodišnjem istraživačkom ciklusu. Projekat će se, uopšteno govoreći, baviti položajem Srbije u imperativnim procesima političkog, ekonomskog i vojnog pridruživanja evroatlantskim strukturama savremenog sveta. Polazno stanovište autorke je da se Srbija na tom putu suočava sa brojnim i jedinstvenim preprekama, proisteklim iz činjenice da je njen većinski narod u proteklih 15-ak godina bio, a tendencijski uzev, će biti i u bliskoj budućnosti, objekat/žrtva temeljnih i sveobuhvatnih dezintegracija, podržavanih, finalizovanih i međunarodno-pravno sankcionisanih upravo od strane evroatlantskog dela savremenog sveta, odnosno evropskog Zapada i Amerike. Uprkos svim tim preprekama, Srbija se, po njenom mišljenju, nalazi pred neizbežnom obavezom temeljne političke, ekonomske i kulturne rekonstrukcije svoga razorenog i opustošenog društva, koja je conditio sine qua non njenog sopstvenog opstanka i prosperitetnog razvoja, bez obzira na, u ovom trenutku krajnje neizvestan, ishod projekta njenog formalnog pridruživanja evroatlantskim strukturama. U zaključnom delu rada, autorka pledira za real-politički pristup složenom sklopu problema pred kojima se srbijansko društvo našlo na pragu novog i neizvesnog milenijuma.

Ključne reči: Srbija, Evropa, evroatlantske integracije, civilno društvo, nevladine organizacije, politika, moral, interesi.

„Globalizacija“ je, besumnje, bio jedan od najfrekventnijih pojmova u socijalnoj i političkoj teoriji ali, ništa manje, i u medijskom žargonu, poslednje decenije protekloga veka. Neočekivano brzo iscrpivši svoje skromne eksplanatorne, tek nešto znatnije socijalno-mobilizatorske i impresivne ideološko-propagandne potencijale, on je, u osvit novoga veka i novoga milenijuma, bar na prostorima jugoistočne Evrope, svoje mesto definitivno ustupio pojmu,

¹ Članak je rađen u okviru naučnoistraživačkog projekta Instituta za filozofiju i društvenu teoriju u Beogradu, pod nazivom *Regionalni i evropski aspekti integrativnih procesa u Srbiji: civilizacijske pretpostavke, stvarnost i izgledi za budućnost*, koji finansira Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije (br. 149031).

odnosno, preciznije uzevši – programskoj platformi „evroatlantskih integracija“. Narečeni koncept, odnosno platforma trebalo bi, retorički uzev, da reflektuje sazrelu svest evro-atlantskog dela savremenog sveta o neophodnosti svog što čvršćeg političkog, ekonomskog i vojnog integrisanja na principima zajedničkih vrednosti, dobre volje i iskrenih nastojanja svih njegovih državno-teritorijalnih delova. Namera mi je da u ovom individualnom projektu pre svega identifikujem i istražim neke od najkrupnijih prepreka sa kojima se srbijansko društvo suočava u, svemu proklamovanom uglavnom sasvim divergentnim a imperativnim, real-političkim procesima svoga pridruživanja politički, ekonomski i vojno integrišućim strukturama Evro-Atlantika. Pretpostavka sa kojom krećem u istraživanje jeste da su te prepreke brojne, raznovrsne i u značajnoj meri jedinstvene. To njihovo suštinsko svojstvo formirano je na činjenici da je srpski narod (kao apsolutno-većinski etnički elemenat multietničkog srbijanskog društva²) u proteklih petnaestak godina bio, a tendencijski uzev, će biti i u bliskoj budućnosti („otvoreni“ definitivni statusi Kosmeta, Republike Srpske, Vojvodine, Sandžaka,...) objekat/žrtva temeljnih i sveobuhvatnih *dezintegracija*, podržavanih, finalizovanih i međunarodno-pravno sankcionisanih upravo od strane evro-atlantskog dela savremenog sveta, odnosno evropskog Zapada i SAD.³

² Prema rezultatima popisa stanovništva sprovedenog 2002. godine na teritoriji Srbije bez Kosova i Metohije, udeo etničkih Srba u populaciji koja naseljava te prostore primakao se cifri od 83 (82,9) procentna poena. Da je taj postotak realno i znatno veći svedoči podatak da je u 2002. godini u odnosu na stanje iz 1991. kada je vršen prethodni popis, preko deset puta (108 hiljada naspram 10 hiljada) povećan broj lica koja se nisu nacionalno opredelila, odnosno koja su iskoristila zakonsko pravo da se ne izjasne o svojoj nacionalnoj pripadnosti. Uz to, više je nego dvostruko uvećan broj lica koja su se umesto nacionalno, opredelila regionalno. Takođe, za 120 % je uvećana i kategorija „nepoznato“. U svim trima kategorijama se, osnovano je pretpostaviti, nalazi i znatan postotak etničkih Srba. Popisom, inače, nije obuhvaćeno blizu 200 hiljada interno raseljenih lica sa područja Kosova i Metohije, od kojih većinu čine pojedinci srpske nacionalnosti. Imajući u vidu sve navedene činjenice, stvarni udeo etničkih Srba u populaciji Srbije bi u ovom trenutku mogao iznositi blizu 90%. (Cf. Goran Penev, „Osnovne karakteristike stanovništva Srbije po nacionalnosti“ *Demografski pregled*, No.18, 2004. Beograd)

³ Nakon okončanja rada na ovom tekstu, lažiranim referendumom sprovedenim pod pokroviteljstvom Evropske Unije (listom odbijeno više stotina temeljno dokumentovanih prigovora na regularnost glasačkog procesa!) jedna od dve nekadašnje srpske države (prema rezultatima popisa stanovništva iz 1939.g – više od 97% etničkih Srba), docnija republika-sastavnica FNR-, a potom SFR odnosno SR Jugoslavije i, napokon, u poslednje tri godine jedna od dve članice Državne zajednice SCG, izdejstvo-

Nedovršenost tih epohalnih procesa čini od teritorija na kojima on danas većim delom živi, jedan, u geopolitičkom smislu uzev, slobodno lebdeći etnički prostor koji još uvek traži, ili, preciznije rečeno, *očekuje* svoju državnu formu u kojoj bi se stabilizovao.⁴

Tako se, s traumatičnim iskustvom propasti ideološkog (komunizam) i državno-integrativnog (SFRJ) projekta u čije temelje je ugradio enorman deo svoje biološke supstance, frustrirajućim osećanjem nenadoknadivosti uzalud potrošenog istorijskog vremena i pogubnom stigmom kolektivnog zločinca u izgubljenim međuetničkim ratovima u kojima je skončavala zajednička država južnih Slovena⁵, srpski narod našao pred izazovom novih nadnacionalnih integracija svojih netom dezintegriranih i još uvek dezintegrirajućih etničkih prostora, integracija u čiji ishod danas neskriveno podozrevaju i oni koji su ih inicirali.⁶ Iz svih nabrojanih i mnogih drugih, srodnih im

vala je, pretežnom voljom svog, posleratnim etničkim biološko-reproduktivnim disbalansom znatno uvećanog nepravoslavnog stanovništva (Albanci, slovenski muslimani i Hrvati – oko 20%) status „nezavisne države sa punim međunarodno-pravnim subjektivitetom“. Tako je višedecenijski proces psihološkog, istorijskog i napokon, državno-pravnog separiranja najjužnijeg dela srpskog etničkog korpusa, osmišljen davnih 40-ih godina proteklog veka u političkim „mislionicama“ *Komunističke internacionalne*, ovih dana i definitivno okončan. Najnoviji državno-dezintegrativni akt srpskih etničkih prostora, odnosno način na koji je sproveden, visoka zvaničnica (integrističke!) Evropske Unije je pozdravila kao „najimpresivnije postignuće njene spoljne politike u proteklih nekoliko godina“ (Cf. Plastnik, 2006). I SAD su, prema tvrdnjama Teda Carpentera sa CATO Institute-a „veoma zadovoljne rezultatom plebiscita, mada to neće javno reći... Vašington od početka 90-ih, pozdravlja sve što smanjuje moć i uticaj Srbije u regionu, a to je efekat mnogorskog referenduma“, zaključuje ovaj autor. (Carpenter, 2006, prema: www.nspm.org.yu/prenosimo2006/2006analiticiari_cgref222.htm)

⁴ Ovo terminološko preciziranje refleks je rezignirajućeg istraživačkog uvida da se srpski narod danas nalazi u poziciji *objekta*, pre nego subjekta sopstvene istorije, poziciji u kakvoj je, uostalom, uglavnom i bivao tokom dugog postojanja svoje države „kuće nasred druma“.

⁵ Smisao i cilj svojevremeno (1993) pokrenute, a ove godine procesuirane tužbe Bosne i Hercegovine protiv SRJ za agresiju i genocid, i njenog reparacionog zahteva, sadržani su upravo u tome – kolektivnoj kriminalizaciji srpskoga naroda, iz nje izvedoj moralnoj legitimizaciji finalnih akata državnog fragmentizovanja njegovih etničkih prostora i, u svojim krajnjim konsekvencama – eventualnom nametnutom obavezom plaćanja enormne finansijske odštete „žrtvi“ – biološkom uništenju međuetničkim ratovima, sankcijama, izolacijom i višemesečnim bombardovanjem „međunarodne zajednice“ biološki već upropaštenog srpskog naroda.

⁶ U vreme rada na ovom tekstu na najvišim instancama Evropske Unije autorizovana je ideja da se umesto ravnopravnog članstva, narodima Zapadnog Balkana koji su još uvek izvan njenih formalnih okvira, ponudi status *privilegovanih*

razloga, projekat „pridruživanja Srbije Evropskoj Uniji“ čak i na nivou svoga retoričkog, „ideal-loškog“ samoprikaza, predstavlja, kako je ispravno uočeno (Nakarada, 2004), ne samo suviše apstraktan, već i životno, odnosno iskustveno neuverljiv odgovor na sve, ili, bar, one najkrupnije kolektivno-egzistencijalne dileme pred kojima se srpski narod našao na početku novoga milenijuma. Štaviše, umesto njihovog rešavanja *redosledom prioriteta* – najpre državno-teritorijalna konsolidacija, potom oporavak stanovništva od bioloških posledica katastrofične zadnje decenije kolektivnog bitisanja, nakon toga ekonomska reforma svoga opustošenog društva i napokon, temeljno promišljen svaki projekat njegovih budućih nadnacionalnih integracija – srpski narod se našao pred imperativom njihovog simultanog rešavanja, što viziju njegove budućnosti čini dodatno nepreglednom, njenu privlačnost stanovništvu kardinalno redukovanom, a sve dosad ponuđene strategije društvenog razvoja – nedovoljno delotvornim.⁷ Uz to, simultana pozicioniranost svih navedenih problema na „agendi zahtevanog“, omogućava spoljnim političkim akterima srbijanske sadašnjosti grubo manipulisanje njima na način uslovaljavanja⁸ rešavanja jednog („evroatlantska integracija Srbije“) (ne)rešavanjem drugoga (kvijetističko pristajanje na vrlo izvesno amputiranje Kosova i Metohije od ostatka srpskog državnog organizma, raspad državne zajednice sa Crnom Gorom, poništavanje državnih atributa Republike Srpske njenim utapanjem u državno telo unitarno koncipirane BiH,...), odnosno njegovim rešavanjem na način koji će osujetiti i minimalno dimenzioniran srpski državno-teritorijalni interes⁹. Tako se

partnera, kojim bi se poštedeli njeni, kako se tvrdi, već dobro preopterećeni apsorpcioni kapaciteti.

⁷ Višegodišnji politički zaplet oko sadržinskog uobličavanja novog srbijanskog Ustava, rečit je dokaz značaja redosleda prioriteta (najpre jasna teritorijalna definicija države, potom njena politička rekonstitucija, itd.) bez kojeg se *volens volens*, ne može ozbiljno i valjano pretemeljiti jedno u svakom pogledu razoreno društvo, odnosno država.

⁸ Ucene, pretnje i poniženja, dugački i ubojiti „štap“ sa jedva vidljivom ako uopšte ikakvom „šargarepom“ na svom drugom kraju, odavno su etablirani kao *komunikativni standard* u opštenju evroatlantskog Zapada sa svojim srbijanskim „partnerom“.

⁹ To je samo jedan od modaliteta geopolitičke trgovine, odnosno trgovine prostorom koja se nudi srpskom narodu od početka devedestih godina proteklog veka naovamo. Evo nepotpunog spiska preostalih: prostor za vreme; prostor za mir; prostor za „imidž“; prostor za demokratiju; prostor za novac i ekonomski razvoj; prostor za stabilnost Srbije i Balkana; prostor za jasno utvrđene granice... (Cf. Stepić, 2005)

poslednja („evrointegracionistička“) faza raspada/razbijanja II Jugoslavije među etničkim Srbima s razlogom percipira kao finalni akt njegove potpune derealizacije – od SFRJ koja je državno integrisala najveći deo srpskih etničkih prostora, preko „uže Srbije“, odnosno „Srbije bez pokrajina“ do, tendencijski uzev, „predkumanovske Srbije“, odnosno „beogradskog pašaluka“¹⁰.

Celovit analitički uvid u porazni srpski politički saldo XX veka zahtevao bi, besumnje, multifaktorski, odnosno multikauzalni pristup složenom sklopu njegove uzročnosti, pristup koji, čini se, još uvek čeka svog praktikanta. Namera mi je da u središnjem delu svoga istraživanja tematizujem onaj eksterni – međunarodno-, odnosno globalno-politički deo tog sklopa, koji smatram pretežnim. Unutrašnje centrifugalne sile, delatne još od vremena formiranja zajedničke države Južnih Slovena predstavljale su, naime, formalno-logički uzev, *nužan*, ali ne i *dovoljan* uslov njene disolucije. Ovaj drugi je, načinom svoga aktivnog i pasivnog tretmana jugoslovenske krize u svim njenim fazama a posebno ratno-finalnoj¹¹, obezbedila „međuna-

¹⁰ O značaju prostora kao faktora geopolitičke moći države uporediti navedeni tekst Milomira Stepića „Teritorijalno i geopolitičko u srpskom nacionalnom interesu“, objavljen u prvom broju novopokrenutog beogradskog časopisa *Nacionalni interes*. Pojavu publikacije ovakvog tematskog usmerenja na inače oskudnom srbijanskom naučno-literarnom „nebu“, treba tumačiti kao izdavački refleks sazrele svesti jednog dela srbijanske humanističke inteligencije o nužnosti reaktualizovanja ove, višedeцениjskom marksističkom („internacionalističkom“) akademskom indoktrinacijom sistematski marginalizovane, a temeljne kategorije svake ozbiljne i odgovorne državne politike. U meri u kojoj je uspeh u realizaciji interesa koji su se pred srpski narod ispostavili koncem proteklog stoleća zavisio od unutrašnjih aktera njegove državne politike, srbijanski slučaj predstavlja egzistencijalno tragičan, a sazajno dragocen, egzemplar pogubnog sinergijskog efekta njegovog potpunog praktično-političkog bagatelisanja, na jednoj, i teorijsko-političkog ignorisanja, na drugoj strani. Činjenica da su ključni interni akteri i praktično- i teorijsko-političkog polja srbijanskog političkog života u protekloj deceniji potekli iz istog – marksističkog ideološkog prosedea (u njegovoj dogmatskoj, na jednoj, i *praxis* verziji, na drugoj strani), osvetljava najveći deo razloga te, samo na prvi pogled začuđujuće, a po srpski narod fatalne konvergencije.

¹¹ Dilema da li je do međuetničkih ratova na prostorima ex-Jugoslavije moralo doći, u egzistencijalnom smislu od kardinalnog načaja, sazajno je, međutim, sasvim irelevantna. Štaviše, manična opsednutost njome, kakva se može identifikovati u javnom nastupu pojedinih istraživača ratnoga sloma nekadašnje zajedničke države Južnih Slovena, u ljudskom smislu donekle razumljiva, u analitičkom pogledu postaje sasvim kontraproduktivna i kao takva diskvalifikuje svoje zatočenike za odgovornu društvenu ulogu *upornih*, *strpljivih* i *samokontrolabilnih* istraživača složenih spletova uzročnosti kakvi stoje u temeljima svakog istorijskog događaja toga ranga. Ništa manje diskvalifikujući nije ni kapriciozni stav da je reč o besmislenim, apsurdnim ratovima koji kao

rodna zajednica“, odnosno okončanjem Hladnog rata u njoj etablirani apsolutni potentat globalne moći i nekoliko njegovih zapadno-evropskih političkih satelita. Nikad formalizovana, ali ne zbog toga i manje snažna međunarodno-politička „logika“ unutarcivilizacijskih afilijacija, na jednoj (pretežno katolička Hrvatska) i interesom usmeravanih savezništava na drugoj strani (pretežno islamske Bosna i Hercegovina, odnosno Kosovo i Metohija) situirala je srpski narod na pozicije *predestiniranog* gubitnika u ratovima u kojima je skončavala evropska „Amerika u malom“¹²; njegovo pozicioniranje na mesto gubitnika i u neoružanoj – *borbi za interpretaciju ex-jugoslovenskog* slučaja bilo je, međutim, nemoguće izvršiti bez ozbiljno osmišljenog, medijski snažno podržanog i finansijski dobro opskrbljenog delovanja *unutrašnjih* aktera srbijanske parapoličke scene, formalno-organizacijski okupljene u srbijanskom „trećem“, odnosno *nevladinom* „sektoru“¹³, preciznije rečeno-jednom njegovom, najekstremnijem i u javnosti najprisutnijem delu¹⁴. Prema toj, interpretaciji pobjednika u

takvi, ne zavređuju nikakvu analitičku pažnju. Smislenost raspada odnosno razbijanja jedne gotovo osamdeset godina trajuće, dvadesetdvomilionske multietničke države po principu *fait accompli*, protivno svim pozitivnim međunarodno-pravnim aktima i dobrim običajima međunarodne politike, kao ni interni doprinos tome referendumskog „da“ nesrpskih etničkih grupa *ex- Jugoslavije*, što je zbirno uzev, bilo rodno mesto (*casus belli*) svih potonjih međuetničkih ratova na njenim prostorima, pritom se, u maniru saznajnog konformizma lenjog i infantilnog uma, nipošto ne dovodi u pitanje, ni s pravnog, ni s političkog niti s moralnog stanovišta. (Cf. Golubović, 2006)

¹² Evo, za gornju tvrdnju ilustrativnih, reči nemačkog ambasadora u Zagrebu, izgovoreni po okončanju hrvatske vojne akcije „Oluja“, tokom koje je više od 1500 srpskih civila pobijeno a više stotina hiljada proterano sa prostora na kojima su vekovima živeli: „Nemačka deli radost vojnog uspeha s vama i izražava vam komplimente u ovom ratu. Moram reći da čak ni analitičari koji znaju više od mene, nisu mogli predvideti tako brzu i veličanstvenu akciju.“ (Prema: Petrović, 2002, 46)

¹³ Više o tome videti u mom tekstu „Nevladine organizacije i politika interpretiranja skorije južnoslovenske prošlosti“, *Filozofija i društvo*, br. 2, 2005.

¹⁴ Njihovo zbirno mesto tokom ratnih devedesetih predstavljala je tzv. *druga Srbija*. O karakternom profilu, opskurnoj ideologiji i malignom kriptopolitičkom delovanju njenog personalnog stožera, srbijanske istoričarke i nekadašnjeg visokog funkcionera SKJ – Latinke Perović, uporediti tekst Zorana Čirjakovića „Majka ‘druge Srbije‘“, *NIN*, br. 2895 i 2896. Ova grupacije je u postmiševićevskom periodu postala „rasadnik“ najgorljivijih evroatuzijasta na srbijanskoj javnoj sceni. Tako se, primera radi, na čelu tzv. *Evropskog pokreta u Srbiji* danas nalazi isluženi „kadar“ Brozove diplomatije, koga se ovdašnja javnost seća, između ostalog, i iz jedne pitoreskne, „istorijske“ scene u kojoj u ime već ostarelog i senilnog samodržca svečano uručuje tadašnje najviše jugoslovensko odličje zloglasnom rumunskom diktatoru Nikolae Čaušeskuu. Među najvišim zvaničnicima *Pokreta* nalaze se, pak, biološki potomci ovome

ex-jugoslovenskim ratovima, njihovih spoljno-političkih pokrovitelja i unutar-srbijanskih glasnogovornika/lobista iz nevladinih organizacija, Srbi su *apsolutni* i *kolektivni* vinovnik ratnog raspada ex-Jugoslavije, NATO-pakt jedini autoritativni i kredibilni izvršilac svih prošlih i budućih mera zaslužene odmazde prema njima kao takvima, a Haški tribunal(i) institucionalizovana savest čovečanstva odlučnog da moralno sanktifikuje, teritorijalno nagradi i finansijski obešteti sve žrtve njihovih genocidnih velikodržavnih projekata.¹⁵

sličnih, visokih komunističkih funkcionera II Jugoslavije koji su u srpskom narodu ostali upamćeni kao čvrstorukaški egzekutori nekih od najbrutalnijih srpsko-srpskih obračuna kojima su sa istorijske (i životne!) scene uklanjani istinski privrženici sopstvenom narodu i njegovim interesima, a na nju se peli njihovi beskrupulozni, „internacionalno“ orijentisani dželati. (Cf. Bataković, 2006) Tako su poslušni aparatčici jednog antisrpskog, antievropskog („nesvrstanog“) i antiliberalnog režima „diktature proleterijata“, i njihovi potomci (uz malobrojne izuzetke koji samo potvrđuju ovo biološko-političko pravilo), u post-petooktobarskoj Srbiji postali samoproglašeni modernizatori („zaostalog“), emancipatori („autoritarnog“) i evro-integratori („zavorenog“, „ksenofobičnog“) srbijanskoga društva, čijoj svekolikoj propasti u proteklom stoleću su upravo oni, odnosno njihovi pretci, presudno doprineli.

¹⁵ Svojevrsan test privrženosti narečenju interpretaciji skorije južnoslovenske prošlosti ponudila je i nedavna iznenadna smrt srpskog autokrate i najpoznatijeg haškog zatočenika – Slobodana Miloševića. Danima nakon njegovog biološkog skona dva srbijanska informativna kuća koja, uz *praxisovsko*-neokomunističku *Republiku* slovi za najtvrdje medijsko uporište narečene interpretacije, uporno je reemitovala propagandne („dokumentarne“, „višestruko nagrađivane“) filmove nastale u produkciji dva najkрупnija zupčanika (CNN&BBC) medijsko-ratne mašinerije Severno-atlantske vojne alijanse. Smisao tog uređivačkog gesta bio je nedvosmislen – još jednom afirmisati i učvrstiti tu interpretaciju tragične ex-jugoslovenske završnice proteklog stoleća, mesta i uloge srpskoga naroda, odnosno njegovog političkog vođe, u njoj. Ne manje transparentna, dodatna intencija toga gesta bila je stimulisanje građana Srbije na fizičko razračunavanje čak i sa njegovim posmrtnim ostacima; time bi se udahnuo „novi život“ starim, pogubnim stereotipima iz prebogate riznice simboličke geografije Zapadnog Balkana kao staništa „divlje“, „varvarske“, „nasilničke“ horde „kraljeubica“, odnosno „kraljekasapina“ čak i svojih već – prema merilima njihovih političkih protivnika, doduše, nikada dovoljno – mrtvih „kraljeva“. Svojevrsan kuriozitet predstavlja činjenica da je nedugo potom održanim konkursom za dodelu nacionalnih frekvencija srbijanskim tv-emiterima, pomenuta stanica zajedno sa još samo pet ostalih konkurenata dospela u dragoceni posed iste, odnosno da je konkurs sproveden u vreme, prema samorazumevanju i samoprezentaciji, „patriotske“ vlasti DSS-a i njenih koalicionih partnera. Ne manje konsternirajuća je i činjenica da je jedan od čelnika te vlasti (minister inostranih dela) svojim teško inkriminišućim optužbama nekadašnjeg srpskog lidera, uveliko nadjačavao propagandne glasove njegovih inostranih protivnika, koji su se tih dana egzaltirano pronosili sa njima lojalnog srbijanskog medija. Time je ovaj visoki srbijanski zvaničnik ozbiljno podrivao interes svoje razorene i nesrećene države, to jest onoga što je od nje ostalo, da dodatno ne osnažuje ionako previše i nezasluzeno

Biti politički korektan na prostorima *ex*-Jugoslavije, odnosno Zapadnoga Balkana danas znači samo jedno – javno se konformirati izloženoj interpretaciji nedavne prošlosti južnoslovenskih naroda, odnosno bezrezervno i neupitno je usvajati i pronositi.¹⁶ Kako i zašto se ovako koncipirana *politička korektnost* u sadržinskom smislu vremenom jednačila sa *saznajnom*, odnosno *naučnom* korektnošću u tumačenju skorije tragične prošlosti ovog dela sveta, pitanje je koje će biti ozbiljno tematizovano u planiranom istraživanju. Ono što se i na samim ishodištima tog njegovog, koliko u saznajnom, toliko i u egzistencijalnom smislu rizičnog dela¹⁷, čini analitički nespornim jeste da se, ma čime bio lično motivisan (saznajnim konformizmom, lukrativnošću, individualnom psihopatologijom, ili svim tim skupa) ovaj tip, prema samorazumevanju i samoprezentaciji *naučnog* diskursa, zajedno sa svojim pandanom uobličeni u interpretatorskim „sekcijama“ srbijanskih nevladinih organizacija¹⁸, tokom ratnih

tešku hipoteku zločina sa kojom je izašla iz građanskih ratova u kojima je skončavala nekadašnja zajednička država Južnih Slovena. Lični i partijski motivi ovoga skandalizujućeg (ne)diplomatskog gesta ne mogu mu obezbediti nikakvo validno opravdanje; oni su pre mogli, odnosno *moralni* biti dovoljan razlog za odlučno izuzimanje takve ličnosti iz svih postpetooktobarskih političko-kadrovskih „kombinatorika“, ili, bar, onih kojima se odlučivalo o spoljno-političkim reprezentantima već dobrono stigmatizovane postmiloševićevske Srbije.

¹⁶ Evo šta o njenim autorima i promoterima, bez mnogo diplomatskog „takta“, ali upravo s toga još verodostojnije, u razgovoru s jednim beogradskim novinarom, kaže diplomatski predstavnik države-njihovog glavnog „poslodavca“: „Amerika je zasnovana na surovom pragmatizmu. Računamo: *ko je verno služio komuniste – taj će i nas*. Bez obzira što ih lično preziremo, kao karijeriste, uvlačake, dvostruke agente i odvratne, korumpirane skotove. Ali, naš posao je isuviše značajan da bismo se u njemu rukovodili emocijama i ličnim simpatijama.“ (prema: Marić, Milomir, „Osioni kao očevi ‘45. godine“, *NIN*, br. 2903, kurziv njegov)

¹⁷ Nepristajanje na ovako koncipiranu sazajnu korektnost u tumačenju skorije prošlosti južnoslovenskih prostora za one retke srbijanske istraživače dovoljno hrabre da mu pribegnu, najčešće je predstavljalo siguran put u potpunju stručnu marginalizovanost, brutalnu ekskomunikaciju iz istraživačke zajednice i, napokon, osnov za gubljenje elementarnih radnih prava. Podacima iz lične radne biografije ovo zapažanje će u predstojećim radovima sa ovog individualnog istraživačkog projekta biti temeljno dokumentovano.

¹⁸ Da nije re o slučajnom preklapanju dva paralelna i međusobno nezavisna diskursa, već o čvrstoj idejnoj simbiozi i sve transparentnijoj institucionalnoj saradnji njihovih ključnih nosilaca, potvrđuje i, za istraživače ovog fenomena sazajno dragoce na, činjenica nedavnog gostovanja tzv. *Žena u crnom* na naučnoj tribini beogradskog Instituta za filozofiju i društvenu teoriju, u kojem je autorka ovih redova i sama zaposlena. Ovom svojevrsnom, precizno tempiranom (15.3.) performansu sa izrazitim

devedesetih samokonstituisao u najsnažnije unutarsrbijansko uporište i neiscrpno vrelo inspiracije furioznoj Zapadnoj antisrpskoj propagandi, čije otrovne plodove će srpski narod biti prinuđen još mnogo godina, pa, verovatno i decenija, pokorno da guta.

Razorno nasleđe komunizma, surovih i višegodišnjih međuetničkih ratova za *ex-jugoslovensko* teritorijalno nasleđe, gotovo jednodecenijskih sankcija „međunarodne zajednice“ i isto toliko duge izolovanosti iz njenih ekonomskih, političkih i kulturnih tokova i, napokon, bestijalnog tromesečnog bombaškog pira NATO pakta nad srbijanskim nebom, ostavili su za sobom materijalnu, duhovnu i institucionalnu pustoš sa kakvom se nije suočilo nijedno drugo evropsko društvo u drugoj polovini dvadesetoga stoleća. S toga se, bez obzira na u ovom trenutku krajnje neizvestan ishod projekta svoga *formalnog* pristupanja tegobno nastajućem zajedništvu onoga dela sveta kojem je geografski i duhovno oduvek pripadao, srpski narod nalazi pred neizbežnom obavezom temeljne političke, ekonomske i kulturne rekonstitucije svoga devastiranog društva, koja je *conditio sine qua non* njegovog sopstvenog opstanka, prosperitetnog razvoja i zauzimanja onog mesta u porodici svetskih naroda koje mu realno pripada. Uspeh u tom epohalnom kolektivnom pregnuću biće direktno srazmeran spremnosti srbijanskih političkih elita da mudro i bezpredrasudno grade na progresivnim iskustvima evroameričke, ali i svih ostalih svetskih civilizacija, prilagođavajući ih sopstvenim kolektivno-iskustvenim specifičnostima u meri koja neće ugroziti njihov opšti, univerzalno-ljudski aksiološki supstrat. Onaj užu, evroatlantski formalni okvir svoje budućnosti, ukoliko ga bude bilo, trebalo bi tretirati kao eventualno povoljniji kontekst za ponovnu tematizaciju i uspešniju realizaciju svih svojih, pa i, u ovom trenutku brutalno osujećenih državno-teritorijalnih interesa, na način na koji ga, recimo, evroatlantski čvrsto integrisana susedna Grčka pokušava (zasad, doduše, bez vidljivijeg uspeha) iskoristiti za

elementima satanističkog rituala („igranje na grobu“, klicanje izdaji,...), odnosno ideji o njegovom organizovanju u prostorijama jedne naučne ustanove, nije se, naime, usprotivila nijedna njena upravna instanca (članovi nekih od njih su, štaviše prisutnim gošćama izrazili najsrdničniju dobrodošlicu!), a o njegovom održavanju bili su obavješteni i najviši zvaničnici srbijanskog Ministarstva nauke i zaštite životne sredine.

rešavanje sopstvenih teritorijalnih sporova oko podeljenog Kipra sa svojim turskim susedom.

Lakovernost, politički idealizam i lični interes kao nacionalno pogibeljni motivi koji su rukovodili gotovo sve generacije srbijanskih političara u proteklom veku, trebalo bi što pre da postanu samo zaborava vredno zaveštanje jednog tragičnog i, sa stanovišta vitalnih nacionalnih interesa, u potpunosti žrtvovanog istorijskog vremena.¹⁹ U oblikovanju te nove, životno važne političke pedagogije, od kardinalnog značaja će biti snaga *ličnog primera* kojim bi kompetentnost, odgovornost i iskrena privrženost zajedničkom dobru trebalo da budu afirmisani kao dominantne karakterne crte srbijanskog političara XXI i svih narednih vekova nacionalne istorije. Na srbijanskoj intelektualnoj eliti, odnosno njenom nekompromitovanom delu je, pak, ništa manje zahtevan zadatak da, s onu stranu svih dnevno-političkih, ideoloških i lukrativnih izazova, odnosno rukovodeći se onim što je Merton svojevremeno (1973) identifikovao kao konstitutivne principe naučnog *ethosa* – intelektualno poštenje, lični integritet, organizovani skepticizam i nepristrasnost – ponude srbijanskoj javnosti što potpuniju, što objektivniju i što kredibilniju saznajnu rekapitulaciju protekloga stoleća, uzroka i razloga nacionalnog i državnog brodoloma kojim je on za srpski narod okončan; mogli bi se na taj način uspostaviti temelji, među srbijanskom inteligencijom nikada ozbiljno osmišljenoj i afirmisanoj *kulturi pamćenja*²⁰ kao sudbinski važnoj alternativni *kulturi zaborava*, koja se u poslednje vreme nastoji učvrstiti među srpskim naraštajima kao model odnošenja prema sopstvenoj, žrtvenoj i stradalničkoj prošlosti²¹.

¹⁹ U tom smislu, reči umnog i dobronamernog Arčibalda Rajsa, iako napisane pre gotovo osam decenija, najvećim svojim delom i danas zvuče kao jednako aktuelan i dragocen *memento* srpskom narodu i njegovom vođstvu.

²⁰ U posedu tog saznanja bio je, očigledno, i zloglasni *spokesman* NATO pakta Jamea Shea, koji je usred kampanje bombardovanja Srbije u proleće 1999. preporučivao: „Srbe treba spokojno bombardovati, jer će sve brzo zaboraviti.“ (prema: Petrović, 2002, 134.)

²¹ Referiram na ovom mestu na regionalni projekat izrade istorijskih čitanki, koje bi trebalo da se koriste kao pomoćni udžbenici u osnovnim školama. Projekat je realizovan uz podršku engleskih eksperata sa Oxforda, a urednica srpskog izdanja čitanki je kontroverzna srbijanska istoričarka i jedna od agilnijih aktivistkinja tzv. *druge Srbije* – Dubravka Stojanović. U organizacionom smislu, iza projekta je stajao tzv. *Centar za demokratizaciju i pomirenje jugoistočne Evrope*. Svaka od četiri čitanke u kojima se obrađuju različiti istorijski periodi (od turskog osvajanja balkanskih

Socijalno-psihološki *conditio sine qua non* njenog istinskog i trajnog usvajanja sadržan je u snažnom odupiranju izazovu interiorizacije brutalno nametane *apsolutne* odgovornosti za katastrofični karakter kraja južno-slovenske državno-integacionističke avanture, ali ništa manje i izazovu poricanja sopstvenog udela u njoj, poricanja kakvo se, istina, kao ljudski uglavnom razumljiva, ali politički sasvim neproaktivna i moralno netolerabilna, reakcija na pokušaj njegovog apsolutizavanja – da identifikovati u jednom delu srbijanske političke javnosti.²² Takvom izazovu bi ponajpre morali odoleti oni narodi čiju kolektivnu istoriju su presudno odredila upravo stradanja, žrtve i masovna pogibelj koja ih je svojim razmerama svrstala uz bok naroda – najvećih stradalnika u novijoj istoriji.

Poput mitskog feniksa, Srbija se danas nalazi pred obavezom uzdizanja iz sopstvenog pepela, nalogom da se, s paradoksalnom odvažnošću i upornošću onoga koji ima malo šta da izgubi, suoči sa sopstvenom budućnošću koja, ako je izakakvu utehu, ne zrači prevelikim obećanjima ni onom preostalom i ne samo evroatlantskom delu ljudskoga roda.²³ A zašto je tome tako, šta bi vredelo činiti ne bi li se nesumnjivo apokaliptički tok savremene istorije zaustavio, odnosno okrenuo u kontrarnom smeru i, konačno, ko bi mogao biti nosilac jedne takve globalne inicijative, poslednja su pitanja koja bi

prostora naovamo) obiluje najgrubljim falsifikatima kojima se, u ime istorijskoj nauci dosad nepoznatog principa *multiplikativnosti istina*, sva srpska stradanja u tom dugom istorijskom razdoblju nastoje minimizirati ili u potpunosti negirati, gotovo svaki doprinos srpskog naroda progresivnim socijalnim i političkim pokretima na Balkanu degradirati u korist, u istoriji dosad nezabeleženih, odnosno u doslovnom smislu isfabrikovanih takvih doprinosa nekih drugih balkanskih naroda, itd. Projekat je, inače, realizovan pod geslom „potisnuti iz kolektivnog sećanja sve što usporava proces pomirenja naroda jugoistočne Evrope“, koje bi, po svemu sudeći, trebalo da se bazira na temeljnoj „reviziji sećanja“ prvenstveno srpskoga naroda. U prilog tome govori i činjenica da su čitanke zasad štampane samo na srpskom jeziku. Zanimljivo je primetiti da je srbijansko Ministarstvo prosvete i sporta reagovalo neodobravljanjem korišćenja tek nakon pojave četvrte u nizu čitanke, posvećene II svetskom ratu, u kojoj su razmere falsifikovanja nadišle čak i zapanjujuće visok prag tolerancije srbijanskih prosvetnih vlasti.

²² Primerice, prema rečima Miroslava Toholja, izrečenim u jednom *talk show*-u na nekadašnjoj BK Televiziji, u Srebrenici se nije dogodio nikakav ratni zločin srpskih oružanih formacija (!)

²³ Afganistan, Irak, Liban, a u bliskoj budućnosti, sasvim izvesno, i Sirija, Iran, ..., lokusi su političke krize u samom srcu Zemlje („heartland“), sa vrlo velikim izgledima apokaliptičnog reperkutovanja na sve ostale njene delove.

jedan mali i unesrećeni narod, odnosno njegova politička elita, poslovično i tragikomično sklona megalomanskim pretenzijama te vrste, smela još jednom sebi da postavi. Oprezno i odgovorno kormilarenje sopstvenim državnim „brodom“ – odnosno onim što je od njega ostalo – kroz vode nemirnog i nesigurnog globalnog „mora“, najviše je na šta bi, u projekcijama svojih zadataka, smelo da računa političko vođstvo naroda koji razmerama svoje (ne)moći (političke, ekonomske, vojne,...) na njegove nepredvidive tokove ne može ni u kakvoj značajnijoj meri da utiče. Ovaj individualni istraživački projekat, čiji idejni i tematski presek je prethodni deo teksta trebalo da predstavi čitaocu, zamišljen je, u krajnjem, kao svojevrsan pledoaje za jedan takav, *realistički* pristup golemom skupu problema i zadataka pred kojima se srpski narod našao na pragu novog i neizvesnog milenijuma.

Izvod iz bibliografije

- Ashley, R.K.(1981), „Political Realism and Human Interests“, in: *International Studies Quarterly*, pp.204-236.
- Avramov, S.(2005), *Alternativni model svetske zajednice*, Beograd: Nova Evropa
- Barry, B.(1981), „Do Countries Have Moral Obligations? The Case of World Poverty“, in: Murrin, M.(ed.) *The Tanner Lectures on Human Values*, Vol.2, Salt Lake City:University of Utah Press
- Bataković, D.(2006), *Crveno doba*, dokumentarni serijal o zločinima komunističkih vlasti nakon II svetskog rata, emitovan na Televiziji Studio B, april-juni
- Blity, B.(ed.) (2006), *War and Change in the Balkans*, Oxford:Oxford University Press
- Brzezinski, Z.(1997), *The Grand Chessboard, The American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, Basic Books
- Caplan R.(2006), *Europe and the Recognition of New States in Yugoslavia*, Oxford: Oxford University Press
- Čavoški, Kosta, (1996), *Hag protiv pravde*, Beograd: Centar za srpske studije
- Falkner G.& T. O.(eds., 2006), *Complying With Europe*, Oxford: Oxford University Press
- Fukuyama, F.(1992), *The And of History and the Last Man*, London:Hamish Hamilton

- Grieco, J.M.(1992), „Realist Theory and the Study of International Relations“, presented to the Peter B. Lewis' lecture series on *New Thinking in International Relations Theory*, Princeton: Princeton University
- Kahler, M&Walter, B.(eds.) (2006) *Territoriality and Conflict in an Era of Globalization*, Oxford: Oxford University Press
- Kalyvas, S.(2006), *The Logic of Violence in Civil War*, Oxford:Oxford University PPress
- Keohane, R.O..Nye, J.S.,Hoffman, S.(1993), „Strategies of Adaptation:International Politics and Institutions in Europe After the Cold War“, in: *After the Cold War:Institutions and States Strategies in Europe, 1989-1991*, Cambridge:Cambridge-Harvard University Press
- Keohane, R.O., Hoffman, S.(1995), „Institutional Change in Europe in the 1980's“, in: *The New European Community:Decisionmaking and Institutional Change*, pp.1-40, Colorado:Westview
- Mann, M.(2006), *The Dark Side of Democracy*, Oxford:Oxford University Press
- Mastanduno, M., Lake,D., Ikenberry, G.J.(1989), „Toward a Realist Theory of State Action“, in: *International studies Quarterly* 33 (December), No.4, pp.457-74.
- Merton, R. K.(1973), *The Sociology of Science*, Chicago:Chicago Press
- Murphy, J.(2006), *The United States and the Rule of Law in International Affairs*, Oxford: Oxford University Press
- Nakarada, R.,Račić, O.(1998), *Raspad Jugoslavije – izazov evropskoj bezbednost*, Beograd: Institut za evropske studije
- Nakarada, R.(2004), „Značaj socijalnog konsenzusa za proces pridruživanja Evropskoj uniji“, u: *Kako ubrzati pridruživanje Republike Srbije Evropskoj uniji*, Beograd: Institut za Evropske studije
- Radojičić, M.(2001-2002), „Interesi versus moral u politici (na primeru razbijanja Jugoslavije i projekta globalizacije)“, u: *Filozofija i društvo*, Vol. XIX-XX, Beograd, IFDT
- Radojičić, M.(2003), „Integration and Disintegration of Traditions – Between *Idealpolitik* and *Realpolitik*“, u: M. Savić (ur.) *Tradicija i integracija*, Beograd, IFDT,
- Radojičić, M.(2003), „*Pax americana* – poredak vrednosti ili kaos interesa?“, u: *Filozofija i društvo*, Vol.XXII, IFDT, Beograd
- Radojičić, M.(2005), „Nevladine organizacije i politika interpretiranja skorije južnoslovenske prošlosti“, u: *Filozofija i društvo*, No.2, Beograd:IFDT
- Schabas, W.(2006), *The UN International Criminal Tribunals*, Oxford:Oxford University Press

- Stjern., S.(2006), *Solidarity in Europe*, Oxford:Oxford University Press
- Stojanović, S.(2000), *Na srpskom delu Titonika*, Beograd:„Filip Višnjić“& Centar za socijalna istraživanja
- Vego, M.(2000), *Geopolitical and Geostrategic Aspects of War in the Former Yugoslavia: 1991-2000*, East European Studies Meeting Report, No. 212.
- Wallerstein, I.(1992), *Geopolitics and Geoculture, Essays on the Changing World System*, Oxford:Oxford University Press
- Waltzer, M.(1997), *Just and Unjust Wars, A Moral Argument With Historical Illustrations*, Basic Books
- Wellman, C.(2006), *A Theory of Secession*, Oxford: Oxford University Press

Mirjana Radojičić

SERBIA IN THE PROCESSES OF EUROPEAN
INTEGRATIONS – BETWEEN TRAUMATIC EXPERIENCE
AND *REALPOLITIK* NECESSITY

Summary

The article contains an explanation of the topic to be dealt with by the author in the next research cycle. In the first part of the article author try to identify the main obstacles facing Serbia in the imperative processes of its European integrations. According to the author, those obstacles are numerous and mostly unique, based on the fact that in the last decade Serbian people was a subject of complete state disintegration to which the most powerful external contribution was given by the USA and Western Europe itself. In spite of those obstacles, Serbia faces inevitable duty to carry out a complete political, economic and cultural reconstitution of its destroyed society as a *conditio sine qua non* its own survival and successful development. In the final section of the text, what is pleaded is realistic approach to the multitude of the problems facing Serbia on the treshold of the new millenium.

Key words: Serbia, Europe, European integrations, civil society, non-governmental organizations, politics, moral, interests.